

Landskap: Småland Upptecknat av: E.A. Johansson
 Härad: S. Möre Adress: Algot Holmström
 Socken: Vissefjärda Berättat av Emma Pettersson
 Uppteckningsår: 1933 Född år 1858 i Vissefjärda

Uppteckningen rör

Sagesmannen	sid. 1.
Skogsnuvan hos kolare	" 2.
Mat till tomten	" 4.
Gäst tynger lasset	" 5.
Människans värd	" 6.
" "	" 7.
Kyrkogårdens värd	" 8.
Bröllop	" 9.
Ris på golvet julafton	" 14.
Julhögen	" 15.
Bordet dukat julnatten	" 16.
Spår i spiselaskan julnatten	" 17.
Årsgång	" 18.
Se sin tillkommande julafton	" 20.

Forts.

Skriv endast på denna sida!

41 sid.

4699

Forts.	
Sådd av korn	sid. 21.
Sådd av ärtor och bönor	" 23.
Sådd av lin	" 24.
Skörden	" 25.
Taga haren	" 28.
Klädsel vid slåttern	" 29.
Skolgång	" 30.
Tiggeri	" 33.
Ljusstöpning och belysning	" 34.
Hemslöjd	" 36.
Spånad och linnevävnad	" 37.
Handel	" 38.
Marknad	" 39.
Stora mässan	" 41.

Så sid. 41.

Skriv endast på denna sida!

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sagesmannen.

Emma Pettersson är född 1858 i Vissefjärda församling där fadern hade en gård. I sin ungdom vistades hon ständigt i sitt hem utom ett år, då hon tjänade hos en familj i Stockholm. Hon blev gift med en lantbrukare och bodde då fortfarande kvar i Vissefjärda, men sedan mannen dött sålde hon lantbruket och har sedan försörjt

sig som sömmerska, varmed hon ännu delvis fortsätter. Hon är en flitig kyrkobesökare och tror även på de sägner o. dyl. som hon berättar. Till lynnet är hon glad och mycket vänlig och meddelsam.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Skogsnuvan hos kolare.

Morfar brukade kola mycket, och när milan brann, fick han stanna där ute hela tiden och se till den, för det ville han inte ha någon annan till. Då fick mormor gå ut med mat till honom varje dag och hon brukade komma vid en bestämd tid. En dag hade morfar gått in och lagt sig, för han ville vila sig lite, och han hade väl somnat till ett tag. Då vaknade han, när någon öppnade dörren, och han tyckte, att mormor kom in med ett knyte med mat. Hon började sätta fram maten, men morfar tyckte att det var lite konstigt, och så sade han till henne: " Varför kommer du så tidigt i dag." " Det är rätta tiden," sade hon då. " Kom du bara och ät." Men morfar tvivlade på henne och ville inte äta, utan sade, att han inte var

hungrig ännu. Hon ville tvunget att han skulle äta, men han stod på sig, och när hon då hade stått där en god stund, blev hon trött på det och gick. När hon då vände ryggen till och gick ut genom dörren såg morfar att hon var inhålig baktill, och då fick han veta vad han hela tiden hade trott, nämligen att det var skogsnyvan, för hon var sådan. Och hon kunde skapa om sig så att hon liknade vilken människa som helst. Det var särskilt karlar, som bodde ensamma i skogen, hon gick till. --- En stund efter kom mormor, och morfar talade då om, vad som hade hänt. Hon blev mycket ledsen och började gråta, men då sade morfar till henne: " Det är ingenting farligt. Jag har inte ätit något av maten, så hon har inte fått någon makt med mig." --- Det är mor, som har talat om detta för mig och hon försäkrade, att det var riktigt sant.

Smil.
S. Nore Ind.
Vinefjärda s:n.
1933

4699

Uppf. B.A. Johansson
Myst Stobus Pen.
Ber. Emma Pettersen
från 1858 i Vinefjärda

Mat till tomten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Där hemma brukade mor varje julafton sätta ut ett
fat med gröt i ladugården. Det skulle tomten ha.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Gast tynger lasset.

En gång när far kom körande från Karlskrona märkte han att hästarna fick sådant besvär att draga vagnen. Det var knappt de maktade gå men likväl hade han inte kommit så långt på vägen, så de kunde inte vara trötta av det. Då begrep han, att det var en gast, som kommit upp på lasset, för de brukade göra så. Om han hade velat hade han kunnat få se den, för då skulle han bara taga betslet av den ena hästen och titta genom det. Men det vågade han inte. I stället skjöt han ett skott tillbaka över vagnen. Då for väl gasten av, för med detsamma började hästarna springa, så att far knappt kunde hålla dem, och det hade de inte kunnat förut.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Människans vård.

När jag tjänade i Stockholm kom frun en morgon in och väckte mig och sade: "Nu är det tid att stiga upp, Emma, för nu hörde jag att pigan hos det andra folket här kom gående över gården." Hon brukade gå med träskor, så det hördes gott. Men när jag klädde på mig, hörde jag, att den andra pigan steg upp, för vi bodde vägg i vägg med varandra. Och lite efter kom hon gående över gården med sina träskor. Det var hennes vård, som frun hade hört första gången.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Människans vård.

Att människan har sin vård, det har jag då själv hört många gånger. Det var liksom någon, som följde människan överallt. Där hemma hörde vi ibland liksom att far kom in i förstugan och tog träskorna av sig, men när vi sedan såg efter, så var han där inte. Men det slog aldrig fel utan han kom lite senare och då hördes det likadant. Det var inte alltid jag kunde höra det, men mor hörde det mycket bättre. Till slut var hon så van vid det, att när hon hörde det där ljudet, brydde hon sig inte om att se efter utan sade bara till mig: "Skynda dig nu och sätt på bordet, för nu har vi far här när som helst."

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Kyrkogårdens vård.

När jag tjänade i Stockholm sade folk att på den ena kyrkogården där gick det en vit jungfru. Det är ju så att allting har sin vård och den där skepnaden var kyrkogårdens vård.

4699

Bröllop.

Jag kommer gott ihåg när fars yngsta bror gifte sig i Algutsboda, för då var jag med, och då var där kalas i tre dagar. Då hade folk alltid bröllop på en söndag, för de skulle vara med på mässan också. Det var i brudens hem, som bröllopet stod. Vi kom dit på lördagseftermiddagen och vi var med allesamman hemma från vårt. Vid gården hade de satt upp äreportar både vid grinden och framför dörren till huset, så de hade haft mycket att göra innan bröllopet. Där skulle ju lagas mycket mat också, när gillet skulle vara så länge och där skulle komma mycket folk. De hade en kvinna till hjälp, som brukade gå omkring och hjälpa till med att laga mat när det var bröllop och begravning. De hade ett par karlar till hjälp också med det andra arbetet och det var de, som

hade gjort äreportarna, och de hade satt upp gröna grenar och blommor inne i rummen också. Vid bröllopet skulle de hjälpa till att taga hand om de främmandes hästar och sådant. Fars bror, han som skulle gifta sig, hade varit där flera dagar och det var han som kom ut och tog emot oss. Det första vi gjorde, när vi hade kommit in, var att mor gick och lämnade förningen, för sådant skulle man alltid ha med på ett bröllop. Eftersom vi var släkt skulle vi också ha särskilt mycket. Jag kommer inte ihåg allt vad hon hade med sig, men jag vet att det åtminstone var en brynost också sådana där tunnrån. Jag kommer ihåg, att jag frågade mor, vad vi skulle ha de där små kakorna till, och då sade mor, att de skulle vi äta till sist innan vi reste, och då skulle vi doppa dem i sirup. Sådant som annars brukades till förning var bröd, sötost,

smör, gröt, pannkakor och så ett stycke kött. Allesamman som kom hade förning med sig, så där blev mycket mer än vi kunde äta upp. Efterhand som de främmande kom, blev de bjudna på kaffe, och så lite senare fick vi mat. Vi fick ju ligga där om nätterna också för det var för långt att köra hem. Vi låg där på stället, men de hade ju inte plats till alla, och så fick de andra vara på de andra gårdarna i byen. På söndagen fick vi först frukost och sedan var det tid att ge sig iväg till kyrkan. På den tiden skulle brudparet rida och de hade då fars hästar. Fars andre bror blev arg för det, för han tyckte att eftersom han var äldst, skulle han få släppa till hästar till brudparet. Jag var inte så gammal då och jag tyckte att det aldrig ville taga slut i kyrkan, för vi skulle ju vara med på hela mässan också. När vi skulle tillbaka

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

igen var där ett par karlar, som fick rida före och tala om, att brudföljet kom, och sedan red de tillbaka igen och mötte. Prästen följde också med till bröllopsgården, för han skulle vara med på gillet. När vi kom fram till bröllopsgården, var där några som skjöt för brudparet, och sedan vi kommit in gick allesamman i tur och ordning fram till brudparet och gratulerade dem. Sedan var det tid att äta middag och då läste prästen en bön och när vi hade slutat att äta sjöngs en psalm. Det var mycket mat för att förningen skulle ju fram. Var där någon som inte fick sitt framsatt, så blevhan arg. Och sedan skulle de börja dansa. Där var två spelmän med. Brudgummen skulle dansa med alla fruntimmerna, som var med, och alla karlarna skulle helst dansa med bruden, men där var ju många som inte gjorde det. Jag kommer ihåg, att där

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

var en skräddare från Algotsboda, som var med, och han kunde så många roliga historier, så där var alltid en flock karlar, som höll sig där han var. Nästa dag höll de på att äta och spela och dansa på samma sätt. Och så efteråt hade de ett kalas för en del kärringar och sådana som hade hjälpt till. När gästerna körde hem fick de med sig lite mat, som de skulle ha och smaka, som inte hade varit med.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Ris på golvet julafton.

På julaftonsmorgonen bar karlarna in ris och risade på golvet i hela stugan. Men det låg där bara den kvällen, för den som var hemma fick sopa bort det nästa morgon när folket var i julottan, så att det var fint när de kom tillbaka.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Julhögen.

Så länge vi var barn fick vi alltid julhögar om julen där hemma. Det var många sorters bröd och det skulle vara av alla sorterna vi hade bakat till julen. Underst låg en stor brödkaka och så låg det en rågkringla ovanpå den och sedan låg där småkakor. Vi brukade för resten få en julost också i våra julhögar. Sådana julhögar fick vi varje år tills vi blev konfirmerade men inte sedan, för då räknades vi bland de stora.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Bordet dukat julnatten.

Hos oss har det alltid varit så, att maten skulle inte tagas av bordet på natten mellan julafton och juldagen. Det var mor, som hade för sig, att det skulle vara så, men jag har aldrig hört, att hon har sagt varför det skulle vara så.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Spår i spiselaskan julnatten.

Jag har aldrig varit med om det, men de sade, att man skulle jämna askan i spiseln på julkvällen, så kunde man se på morgonen om någon skulle dö i huset under året, för då var där ett spår i askan. Men det kan jag inte tro på, för hur skulle det kunna komma dit.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Årsgång.

Här i Vissefjärda har bott en man, som hette Johan Isaksson och han hade gått årsgång en gång. Då gick han först till ett ställe, där fyra vägar gick ihop, och sedan gick han omkring och tittade i husen. Då fick han se vad som skulle hända under året. Det var på julaftonen, han gjorde det. På ett ställe såg han en däka sitta med krona på huvudet. Det skulle föreställa en brudkrona, och då visste han, att hon skulle bli gift snart. På ett ställe såg han en kärring sitta utan huvud, och det betydde att hon skulle snart dö. Folk sade, att det slog in också, vad han hade sett. När han kom till den sista gården och sedan skulle gå hem, fick han se ett stort hölass köra ut från gården, men det var bara ett par rättor till

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

att draga. Då blev han rädd och sprang genaste vägen
genom skogen och hem, annars skulle han ha gått hem längs
vägen.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Se sin tillkommande julafton.

Min fars bror och en som sedan blev hans svåger skulle sitta en julafton för att få se vem deras tillkommande skulle bli. De satt ensamma i ett rum och hade ett glas vatten och ett glas vin framför sig. Den som var och en skulle få, hon skulle då visa sig och gå fram och taga ett av glasen. På det kunde de också se om de blevo rika eller fattiga, för om hon tog vattnet blev de fattiga annars rika. Fram på natten gick farmor ut ett ärende och hon kom då in i rummet där de satt. " Jag tror själva mor min kommer," sade då farbror. Men sedan var det förstört för de skulle ju ha suttit alldeles tysta.

Inlämning
L. Bond
Visseljärva
1933

4699
Algot Holmström
Barn av Hanna Pettersson
Född 1858 i Visseljärva

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

Sådd av korn.

Far hade till regel, att han sådde korn när marken nättjades, och det blev för det mesta också bra. Han gick och tittade på marken om dagarna, och så ibland kunde man se, att där var alldeles fullt med nät på marken. Det var liksom spindelväv. Då var det tid att så.

Jag har också hört, att man skulle så korn, när enbusken rök.

En bonde, som bodde bredvid vårt, brukade varje dag gå och titta på sin kornhög, när det började bli tid att så. När det då levde i högen, ville den ut. Det var ju så ibland att alla kornen rörde på sig, precis som där var liv i dem. Då fick de farligt bråttom, för det skulle sås genast, och var det någon av drängarna som

4699

inte skyndade sig tillräckligt fick han stryk, fastän
bonden annars var mycket snäll mot sina tjänare.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
22

4699

Sådd av ärtor och bönor.

Ärtorna skulle sås i nedan, för om de såddes i ny
bara blommade de och där blev ingenting i dem.

Bruna bönor såddes på Bedadagen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Smilend
I boken
Tingarna
1785. 1783.

4699

Oggs. Lof. Johansson
- i. d. b. K. Kohnsteins

Per. Gust. Pettersson
Föd 1758

Sådd av lin.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

Linnet skulle sås på Karolina-dagen. " Karolinadagen
är rätta höradag," brukade de säga.

Tomte
L. H. H.
Västergård
nr 1433

4699

Uppåt G. J. J. J. J.
- - - - -
1858. i Kvarn

Skörden.

Den säd som vi mest odlade, var korn och råg. Havre hade vi också, men det var bara lite till hästarna. Vete hade vi inte alls.

När det var tid att skörda samlade vi samman så mycket folk, som det gick att få. Det behövdes många förr i tiden, för det gick inte så fort, så länge de skar med skära. Kvinnorna, som vi hade till hjälp, brukade vi kalla " skirakärringar." När vi hade slutat skulle vi ha lite extra god mat och då fick vi " skiragröt." Den dagen gjorde det ingenting om all kvällmjölken gick åt till gröten. Allesamman åt gröt ur samma fat.

Hemma hos oss har det aldrig förekommit, att man låtit

Småland
Härnäs församling
1933

E. Johansson
N. Holmström

4699 -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

några strån stå kvar, sedan det andra var skuret.

Vi har alltid satt upp säden på krakar i mitt hem.

"Då är det halvbärgat," brukade far säga. Det var förstås mycket arbete med det, men så behövde bara de översta nekarna bli våta.

När vi hade kört in så pensades rågen. Det gick så till att man slog topparna mot väggen. Det var de största och finaste kornen, som föll av då, och de användes sedan till utsäde och till finare bak som till jul och till *Am* kalas.

Vi barn hade alltid till arbete att plocka ax sedan säden var inkörd.

Fram på vintern började tröskningen och då steg de upp och började klockan fyra på morgonen. Det brukade

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
27

inte vara färdigtröskat förr än vid vårfrutiden.

4699

Taga haren.

När de skar säden hemma hos oss, var de alltid glada allihop, när det närmade sig slutet. När det bara var ett litet stycke till skyndade de sig allesamman så mycket de kunde, och så skulle de kappas om att taga det sista. Då sade de, att de tog haren.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Klädsel vid slåttern.

När det var tid att slåttern skulle börja, skulle vi alltid vara fina. En granne till oss var då alltid helt vitklädd med vita byxor och vit skjorta. Hemma till vårt hade karlarna också åtminstone vita skjortor.

4699

Skolgång.

Jag kan inte säga hur länge här har varit riktig skola i församlingen men om den har kommit till före min tid så kan det i alla fall inte ha varit så långt innan. För hemma talade de många gånger om att det hade hållits skola där. På den tiden gick de omkring och höll skola en tid på varje ställe, där de hade något så när stor plats att vara på. Då var församlingen indelad i läs rotar och så samlades en rote på varje ställe. Det var klockaren som skulle lära dem att läsa på den tiden. Och så höll prästen husförhör en gång om året. Det var prostinnans far som var kyrkoherde på den tiden. När det var husförhör så samlades en rote på ett ställe och

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

så ställde prästen upp dem i en ring och så fick de läsa för honom.

Men sedan blev här lagstadgad skola och den förste skolläraren vi hade hette Frank. Då slog de samman två läsrotar till en skolrote, så det blev rätt många. Jag fick vara med i skolan innan det var tid att jag skulle börja, för det var inte så noga på den tiden. Det var skrivpojckarna, som tog mig med in i skolan, Men jag kommer ihåg, att när de andra skulle sjunga, så körde läraren ut mig, för jag ville också sjunga med, men det blev ju inte mycket till sjunga, för jag bara stod ju och skrek.-- Med skrivpojckarna menades de äldsta pojckarna, och de satt alltid på en bänk för sig själva. På den tiden gick de bara i skolan tre månader om året före

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

midssommar, så det de hade lärt det ena året hade de glömt
det andra, när de började igen, om de inte hade någon
som hjälpte dem att läsa hemma.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33

Tiggeri.

Vid jultid gick alltid alla fattiga med säcken. Det var mest barn som gick omkring men även äldre. Mor brukade baka särskilda kakor, som hon hade och gav dem. Vi skulle hålla båtsman och det hörde alltid till att han skulle komma före jul och få lite. Det var fyra bönder om honom, så han kunde få rätt mycket. Han brukade få ett stycke fläsk, en kakabröd, lite ister och sådant. Och så fick han lite kakor med hem till barnen. På varje ställe skulle han smaka julbrännvinet också, så när han kom till det sista stället, kom han alltid sjungande.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Ljusstöpning och belysning.

När vi hade slaktat till jul, skulle vi också stöpa julljus, för då hade vi gott om talg. Vi barn fick då sitta och sno vekar och till det använde vi lingarn, men där fick inte vara några skävor i det, för då sprakade ljusen. Vi fäste vekarna på pinnar -- fyra, fem eller sex på varje pinne. Tillsamman stöpte vi nog omkring 100 vanliga ljus varje år och så några grenljus till julen. Talgen smältes i en gryta och sedan doppades vekarna i den och hängdes upp på ett par stänger tills talgen stelnat och sedan doppades de igen ända tills ljusen hade blivit lagom tjocka -- som min tumme t.ex. Särskilt mycket ljus fick de stöpa hos kyrkovärdarna, för det var

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

kyrkovärdsamorarna som skulle stöpa ljus till kyrkan.

Hemma använde vi furustickor också och lyste oss med.
Vi hade inte själv fur utan far fick köpa och där gick
rätt mycket åt. Far brukade själv sitta och klyva stickorna
på kvällarna.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

Hemslöjd.

Borta i Hässmehult sysslar de mycket med hemslöjd.
Det gör de förståss i hela trakten häromkring men där
sitter de och gör sådant nästan i varje stuga. Det är sådant
folk som inte har något jordbruk att tala om utan bara
har ett hus och en liten trädgård. Det är skedar och
slevar och räfsor och sådant, som de sitter och gör. Folk
brukar kalla det för hässmehultaskräpet, men det är rakt
inte något skräp, för det är sådana bra saker, de gör.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

Spånad och linnevävnad.

Så snart en blev så stor att en kunde hjälpa till fick en sätta sig med en spinnrock tillsammans med de andra. På kvällen satt vi framför spiseln för att få ljus. Då var där fyra spinnrockar igång jämt. Det var mor och så var vi tre syskon. Vi spann väl en 18-20 limmar lin. När vi hade vävt hade vi ibland 300 alnar linne till blekning. Vid den tiden, som vi blekte, tävlade vi om att få ut vävarna på morgnarna.

Smil.
S. Löve Ed
Vinsaffärla
1933

~~Uppst.~~
4699 Rec. *Kyrrna Pettersson*
f. 1858 i Vinsaffärla

Handel.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Förr skulle man alltid till Karlskrona, när man hade någonting att sälja. Det var den staden, som låg bäst till för oss. Men det var en lång väg att fara, när man skulle iväg med en kalv eller en oxe. Om det så inte var mer än en 5 - 10 skålpund smör, man ville ha sålt, så fick man köra till Karlskrona, om man skulle bli av med det.

4699

Marknad.

När jag var liten tog de alltid till Eriksmåla marknad hemifrån vårt. Den största marknaden var på hösten, den 5 eller kanske det var den 6 september. Jag fick också följa med flera gånger. På vårmarknaden var vi också ibland, men jag kommer inte ihåg när det var den hölls och den var inte så stor heller. Vi var borta hela dagen, när det var marknad, så vi hade mat med oss, och om far träffade någon bekant så bjöd han honom bort till vår vagn för att få lite mat och ett par supar. Så gjorde de allesamman så det blev ett farligt supande. Det märktes också när det var tid att köra hem, för då skulle de alltid köra ikapp. Jag var alltid så rädd då. ---
Det blev alltid slagsmål på marknaden och det var särskilt

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

mellan blekingar och smålänningar för de tålde inte var-
andra. --- Om man inte var med på marknaden hade de alltid
med sig hem en marknadsgåva till en.

4699

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

Stora mässan.

Det var en dag som alla bönder och tjänare samlades nere vid Sillhövda kyrka. Det kallades för stora mässan, och det var den tionde söndagen efter trefaldighet. Det var då de stadde sig, alla drängar och pigor. Och då gick bönderna och frågade varandra hur den drängen var och så. Och drängarna och pigorna gick också och förhörde sig hos varandra hur det var på ställena. När en dräng eller piga hade statt sig bjöd bonden på lite mat vid sin vagn och så gav han en krona eller så i handpengar. Jag har också varit med där nere, men jag skulle inte ha plats men jag för dit mest för att få resa tåg. De fortsatte med den där mässan för några år sedan, men jag vet inte om det är någon som bryr sig om att taga dit nu mer.